

مهدي كاوندی

کاریکاتور سلاح ماست

نگاهی به زندگی و آثار

امیه جیحی هنرمند فلسطینی

نقاشی را پیش از اینها شروع کرده بود. سرگرمی دوران کودکی اش کشیدن تصاویر در کتابها و دفترها و حتی در دیوار خانه بود. نقاشیهای دوران کودکی اش مثل بقیة بچه‌ها بود: مناظر طبیعی، چهره‌های مختلف، شخصیت‌های کارتونی و البته تقلید از کاریکاتورهایی که در روزنامه‌ها و مجلات می‌یافت. خودش می‌گوید بیشتر کارهای ناجی‌الملی و محمود کحیل را تقلید می‌کرده است.

علاقاش به ناجی‌الملی را به خوبی می‌توان در آثارش یافت. امیه گذشته از اینکه بسیاری از سوزها و شخصیت‌های کارهایش را از آثار ناجی‌الملی گرفته، عضویت جمعیت ناجی‌الملی در فلسطین را نیز پذیرفته است و در قالب آن به استمرار و تحقیق آزمایش‌های ناجی‌الملی کمک می‌کند.

امیه قصد داشت تحصیلات عالی اش را نیز در امارات ادامه دهد ولی جنگ اول خلیج فارس او را دوباره راهی غزه کرد و در اینجا وارد دانشگاه الازهر شد.

او در سال ۱۹۹۵ با بالاترین رتبه در میان هم‌دوره‌ایانش فارغ‌التحصیل شد. خودش می‌گوید کاریکاتور را به‌طور جدی از همین دوران دانشگاهی شروع کرده است. او که اکنون از شناخته‌شده‌ترین کاریکاتورهای جهان

عربها قریه‌است بخاطر می‌شناسند، شخصیتی که حکمت و طنز را به هم آمیخته است و بی‌هیچ تضاد قبوی تردید در اظهار نظرهایش اطرافش را فریاد می‌کند و ظلم و بی‌تفاوتی را به باد انتقاد می‌گیرد.

این شخصیت استوار و بی‌درمان حاضر نیز همانند دیگر قلم‌های تاریخ روزندانی دارد. نیام یکی از آنها امیه جیحی است، دختری فلسطینی از شهر غزه.

امیه جیحی که در دانش در فهرست مطرح‌ترین کاریکاتورهای جهان عرب قرار دارد، در زمان کودکی از خانواده‌های مهاجر فلسطینی است. خانواده‌ای که به همراه هزاران فلسطینی دیگر در سال ۱۹۴۸ از فلسطینی به اردن کوچ کرد. این روستا اکنون تبدیل به شهرکی صهیونیستی به نام 'تقویا' شده است. پدر خانواده معلم زبان انگلیسی بود و برای تهیه نیازهای خانواده راهی امارات متحده عربی می‌شود. امیه نیز پس از تحویل سختی‌هایی که حاصل دوری سرپرست خانواده بود، راهی امارات می‌شود تا در دبیرستان 'فاطمه الزهره' شهر هارقه امارات تحصیلاتش را ادامه دهد. به خاطر علاقه و استعدادش در نقاشی، هر مدرسه به او لقب 'نقاش مغزسه' داده بودند. او

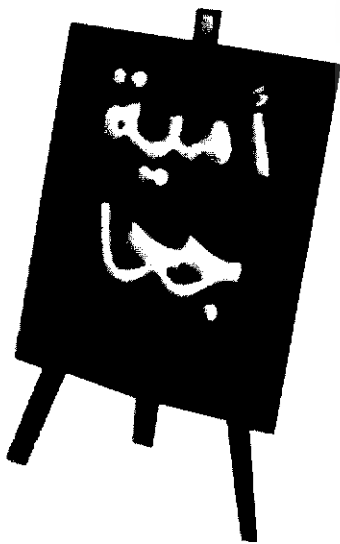

امیه همسر شهید راهی حضر سعد است. همسر امیه از مبارزان گردانهای عزالدین قسام شاخه نظامی حماس بود که در جریان حمله نیروهای صهیونیستی به محله شجاعیه غزه و درگیری با آنها، در تاریخ ۲۰۰۳/۵/۱ به شهادت رسید.

سوره
مجله فرهنگی و هنری تحلیل
شماره بیستم
۴۴

سال ۲۰۰۱ جایزه جشنواره مطبوعاتی عرب را برای امیه به همراه داشت. در سال ۱۹۹۹ نیز وزارت فرهنگ فلسطین جایزه نوآوری زنان هنرمند را به او اعطا کرد.

برای امیه به همراه داشت. در سال ۱۹۹۹ نیز وزارت فرهنگ فلسطین جایزه نوآوری زنان هنرمند را به او اعطا کرد.

در فلسطین رتبه اول کاریکاتور را دارد و به عضویت جمعیت هنرهای تجسمی ناجی الملی و جمعیت هنرمندان تجسمی، درآمده است. او همچنین عضویت جمعیت **illustrator a** **agency** از انگلستان را پذیرفته است. تاکنون در کنار برپایی نمایشگاههای محلی در مؤسسات و دانشگاههای کرانهٔ نلساخری و نوار غزه، در نمایشگاههای جهانی و منطقه‌ای بسیاری از جمله فرانسه، استرالیا، هلند، لبنان، اردن و مصر شرکت کرده است.

امیه برای ترویج افکاری که در کاریکاتورهایش به تصویر کشیده، به روزنامه‌ها و مجله‌ها بسنده نکرده است و پایگاهی در شبکهٔ اینترنت تأسیس کرده، تا بدون سانسور و به‌طور گسترده کاریکاتورهایش را عرضه کند.

WWW.Omayya.Com اولین پایگاه

کاریکاتوری است که برای یک زن عرب ایجاد شده است. امیه خنجا دربارهٔ تأسیس پایگاهش می‌گوید: فکر ایجاد پایگاه هم‌زمان با انتفاضة مسجدالاقصی و به‌طور دقیق‌تر در آگوست سال ۲۰۰۰ به ذهنم رسید. دیدم باید کاریکاتورهایم را در همه جای دنیا منتشر کنم و آسان‌ترین وسیله اینترنت بود. ارتباط از طریق آن یکی از راههای کارآمد مبارزه است.

او اضافه می‌کند: استقبال از پایگاه واقعا عالی است. بازدید کنندگان عرب و غیر عرب به یک اندازه‌اند و نسبت به انتشار کاریکاتورهایم در پایگاهها و کشورهایشان ابراز علاقه می‌کنند. شکر خدا پایگاه در میان دیگر پایگاههای عربی مقبولیت زیادی دارد. ولی متأسفانه کسانی هستند که از کاریکاتورها و خستی افکار و شخصیت‌هایم تقلید می‌کنند... این را به مردم واگذار می‌کنم بدون اینکه آنها تشخیص می‌دهند و قضاوت می‌کنند.

اگر سری به پایگاه اینترنتی امیه بچرخانید، خواهید دید کاریکاتورهای او در بخش بخش تقسیم‌بندی شده است. انتفاضة، شهروان فلسطین، اسرا، مهاجران کشورهای عربی و جهان. در هر یک از این بخشها مجموعی از کارهای امیه به چشم می‌خورد. یکی از دوستانی که پایگاه امیه را دیده بود، کارهای او را از نظر

عرب به‌شمار می‌آید اولین کاریکاتوریست زنی است که در روزنامه‌های عربی مشغول فعالیت شده است. او از سپتامبر ۱۹۹۶ تا فوریه ۲۰۰۲ در روزنامه القدس فلسطین مشغول به کار بود و بعد از آن کار در روزنامه الحیات جدید را آغاز کرد. از سال ۱۹۹۶ در هفته‌نامه الرساله نیز فعالیت کرده و با روزنامه‌های رایه قطر، المدینه عربستان و بسیاری از پایگاههای اینترنتی همکاری داشته است.

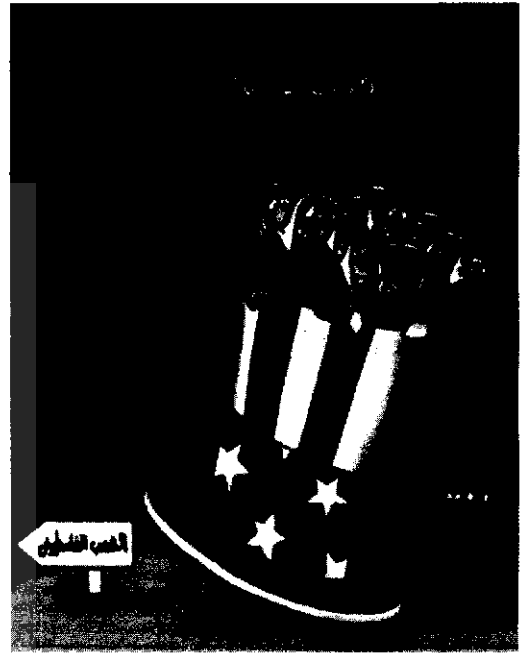
امیه همسر شهید رامی حاضر سعد است. همسر امیه از مبارزان گردانهای عزالدین قسام - شاخه نظامی حماس - بود که در جریان حمله نیروهای صهیونیستی به محله شجاعیه غزه و درگیری با آنها، در تاریخ ۲۰۰۳/۵/۱ به شهادت رسید.

امیه دربارهٔ همسر شهیدش می‌گوید: با رامی ازدواج کردم. جوانی که اخلاق، ادب، حسیا، دینداری، هوشیاری و غیرتش در مقابل سرزمین و دینش مرا شایسته کرده بود. او مهندس کامپیوتر در دانشگاه اسلامی بود. ازدواج ما مصادف شد با شروع انتفاضة مسجدالاقصی. رامی سعد در دانشگاه عضویت شورای دانشجویی دانشگاه را داشت. رامی شاعر بود و در سخنرانی نیز مهارت خاصی داشت. او از شعرهایش برای برانگیختن روح حماسه در اطرافیانش استفاده می‌کرد.

امیه معتقد است شهادت رامی تأثیر زیادی بر کارهای هنری اش به‌جا گذاشته است: شکی نیست که من همسر و شریک زندگی و آرمان و مبارز هم‌راز دست دادم. ولی در عین حال عنوان 'همسر شهید' نصیبم شد. این عنوان در کنار کاریکاتوریست بودن محبوبیت و شهرت بیشتری را در میان مردم برآید. به ارمغان آورد. گذشته از آن در مقابل رنجهای ملت هم نیز احساس عمیق‌تری پیدا کردم. اینها باعث شد قلمم توانایی، صداقت، ابتداع و حزن بیشتری پیدا کند. به تعبیر امیه، رامی 'شاد، ریزین و دارای نقدهای آتشین بود'. رامی گاهی وقتها سوزهای جالبی برای کارهای امیه پیشنهاد می‌کرد.

امیه موضع همسرش را در مقابل فعالیت‌های هنری‌اش این‌گونه توصیف می‌کند: 'به موفقیت او استعجاب فعالیت‌هایم خیلی علاقه داشت. همیشه می‌گفت من مرد بزرگی خواهم شد که در کنار زنی بزرگ ایستاده است.'

سال ۲۰۰۱ جایزه جشنواره مطبوعاتی عرب را

جمهوری
مجلس نواب
شماره ۴۶

هنری در سطح پایین توصیف می‌کند، با تأکید بر این نکته که این دوستان باید در تعریفشان از هنر تجدید نظر کنند به بخشهایی از پایگاه امیه سری می‌زنیم و ناخودآلودی ویژگیهای آثارش را بررسی می‌کنیم.

بخش اول به انتفاضة دوم مسجدالاقصی اختصاص دارد. صحنه‌های درگیری، شهیدا و کودکان قربانی شده از محورهای آثار امیه در این بخش است. امیه با نگاه هنرمندانه به جوانب مختلفی از درگیریها و مقابلهتها پرداخته است. شخصیت اصلی کاریکاتورهایش شهروند فلسطینی ساده‌ای است که برخلاف سادگی‌اش به آنچه در اطرافش می‌گذرد به‌خوبی واقف است. این شخصیت تاحدودی به شخصیت فلسطینی میان‌سال در کارهای ناجی‌العلی شباهت دارد. به اعتراف خود امیه ناجی‌العلی تأثیر زیادی بر او داشته است. بسیاری از سوزها و موضوعات آثار امیه در کارهای ناجی‌العلی نیز به‌خوبی دیده می‌شود. کاریکاتورهای ناجی‌العلی با حفظ شناخته می‌شود، و کارهای امیه با "کلید" کلیدی که نمانه حقانیت فلسطینیان و امید قاطع آنها به بازگشت و پیروزی است.

اولین چیزی که در آثار امیه جلب توجه می‌کند همین کلید است که در کنار امضای او نقش بسته است.

نیام کلید برای مهاجران سال ۱۹۴۸ امید بازگشت است و برای شهروندان فلسطین، مقاومت و رها نکردن خانه‌ها.

در یکی از کاریکاتورها جمعیت زیادی از مردم را می‌بینیم که در سوراخ کلید نشسته‌اند و در کنار آن نوشته شده بعد از خدا پناهگاه شما اینجا است. در آثاری نیز همان شهروند فلسطینی را می‌بینیم که کلیدی به گردن دارد و آن قدر منتظر مانده است که شاخه‌های صبار (= درخت انجیر که در غریب هم‌ریشه صبر است) بر سرش روییده است.

بعد از کلید و دلالتهایش در تابلوهای امیه، متوجه شخصیت‌های او می‌شویم. ابوعماد (پدر بازگرنده) شهروندی فلسطینی است که در بعضی کارهای امیه با این نام معرفی شده است. تائسانی از تسلطیت مردم فلسطین بر بازپس‌گیری سرزمینشان باشند. زن و کودک فلسطینی نیز در وضعیت‌های مختلفی به تصویر کشیده شده‌اند و همواره با صبر و بردباری هنرمند هستند. از آنجا که امیه به پیگیری شرایط جهان

اسلام و دیگر کشورها نیز علاقمند است شخصیت‌های سیاسی فلسطینی، عربی، صهیونیستی و جهانی نیز در کارهایش به چشم می‌خورد.

خودش می‌گوید کارهای من فقط سیاسی نیستند من در همه زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی، ورزشی و ... کاریکاتور می‌کنم ولی شاید کاریکاتورهایم به این دلیل رنگ و بوی سیاسی دارد که تمام عرصه‌های زندگی بسا سیاست و اوضاع سیاسی مرتبط است.

در بخش انتفاضة چهره "ایمان حجج" و دیگر کودکان فلسطینی را می‌بینیم که در کنار بقایای خرابه‌ها و کشتارها قرار دارند. در کنار تصویر ضرور آفرینی که از مقاومت فلسطینیان در کارهای امیه وجود دارد، شاهد موضع‌گیریهای رسمی ضعیفانه و ذلیلانه کنسورهای عربی هستیم.

امیه برای خود وظیفه‌ای می‌بیند: هر انسانی وظیفه و هدفی در زندگی‌اش دارد، من هم در کاریکاتور وسیله‌ای برای رساندن صدای فلسطین به خارج یافته، وسیله‌ای برای محکوم کردن فعالیت‌های صهیونیستی ... کاریکاتور هنر نیرومندی است و نقش مهمی در جامعه بازی می‌کند. من با کاریکاتور چیزهایی می‌گویم که شاید نویسنده یک مقاله از گفتش ناتوان باشد. این به‌خاطر سادگی هنر کاریکاتور و جاذبه‌اش برای توده مردم است.

چه فرهنگتگان و چه عوام و بی‌سوادلان، کاریکاتور سلاح ما است که با آن می‌توانیم بنا دشمن بکنیم و نه بگویم.

این که در کاریکاتورهای امیه به شکل فریاد دیده می‌شود، نه آن که متوجه مقدمات فلسطینی و عربی است که با نسیب نشان، به تفسیر امیه، به ملتشان خیانت می‌کنند همچنان متوجه دشمن صهیونیستی و آمریکایی است و از ساززرترین تابلوهایش در این زمینه تصویر مجسمه آزادی امریکاست که همان را اثر الهوت گرفته است و کودکی فلسطینی که خون از او جاری است در کنارش ایستاده. در تابلوی دیگری سرباز اسرائیلی را می‌بینیم که جویزین امریکایی از او عکس می‌گیرد. برخلاف اینکه دست‌های سرباز افشسته به خون آغشته عکس‌سرمایه‌ای را نشان می‌دهد که شاخه زیتون در دست دارد. این اوصاف چندان عجیب نیست که پایگاه لواز زمان تأسیس به‌ویژه در ماه‌های اخیر با حملات

سوره
 ماهنامه دیگری می‌توانیم
 شماره اولیوم
 ۴۷

تهدیدها پایداری او زاندر پیروی از حق و دفاع از ملتش بیشتر می‌کند. او می‌گوید کثرت نامه‌ها نشان می‌دهد از منبع ستازمان یافته‌ای منتشر شده‌اند نه از سوی افراد عادی.

حدود ۷۰ درصد یادداشت‌های دفتر میهمانان در پایگاه اینترنتی امیه نجا به تمجید و تشکر از آثار او اختصاص دارد. مابقی هم مربوط به ابراز احساسات درباره سرزمین فلسطین و انتفاضه و نیز پیشنهادهای و انتقادات است. عمر اسعد مصری بعد از تشکر فراوان از فعالیت‌های امیه، آمادگی خود را برای ارائه هر کمک و خدمتی به او اعلام کرده است. دکتر بسام خوری از آلمان بنه امیه پیشنهاد کرده در نوشته‌های دزون کاریکاتورها از چهار زبان اصلی استفاده کند تا برای غیر عرب‌زبانها نیز قابل فهم شود. عنان از فلسطین به همین جمله که اشغال و اسارت تا کی اکتفا کرده است.

شخص دیگری از آلمان تقاضای اضافه شدن نام پایگاهش را در سایت امیه مطرح کرده است. زکریا حسام هم به امیه نصیحت کرده از تکرار افکار ساده و یکتا و برداختن بنه خون اجتناب کند!

یکی از دوستاناران ناجی العلی هم از کانادا به امیه پیشنهاد کرده برای اینکه مشخص شود خطا فکری او امتیاد دیدگاه ناجی العلی است، کاریکاتورهایی درباره او بکشد. امیه از برداختن به مشکلات روزنامه‌نگاران فلسطینی غافل نشده است. در کاریکاتورهای او روزنامه‌نگار را یک بار در زندان، بار دیگر تحقیر اقدامات صهیونیستها و در اثر دیگری در قفس شدید می‌بینیم. در یکی از آثار او مردی از روزنامه‌نگار می‌پرسد چه کاره هستی؟ وقتی پاسخ می‌دهد روزنامه‌نگار، مرد به سبزه می‌گوید از بیکاری بهتر است!

در ماجرای قانون منع حجاب فرانسه امیه هم موضعی جدی در پیش گرفت و در چند اثر از حقوق مسلمانان فرانسه دفاع کرد. امیه در گفت‌وگویی که در این زمینه با او انجام شد گفت این موضع گیری موضع شخصی خود من بوده من به عنوان هنرمندی متعهد که مسائل دین و سرزمینش برایش اهمیت دارد بسر خود لازم می‌دانم در مقابل مسئله‌ای که به جهان اسلام مربوط می‌شود موضع گیری کنم. و این حق من است که با آنچه به من اعطا شده برای پیروزی این دین در هر کجا که باشد تلاش کنم.

تخریبی روبه‌رو شده است.

در بخش اسراء، با تصاویر فلسطینیان در بند زندانهای رژیم صهیونیستی و رنجهای آنان روبه‌رو هستیم و با شکنجه‌ها و رنجهایی که به آنان و خانواده‌ها و کودکانشان تحمیل می‌شود آشنا می‌شویم. در یکی از تابلوها کودکی را می‌بینیم که دست‌فروشی می‌کند و پدرش در زندان است. او پدری را می‌بیند که فرزندش را با لباسهای زیبا به مدرسه می‌برد و آرزو می‌کند پدرش هرچه زودتر آزاد شود. اختلاف طبقاتی و تبعیض اجتماعی نیز از نگاه تیزبین امیه پوشیده نمانده است و مجموعه‌ای از آثار او به این مسئله اختصاص یافته است. در یکی از آنها کودکی فلسطینی را می‌بینیم که در روز کودک فلسطینی روزنامه می‌فروشد. در گوشه‌ای دیگر وزیری بر ورودی دفترش تابلویی می‌چسباند که طبق آن شهروندان حق ورود ندارند و فقط خبرنگارها و شبکه‌های تلویزیونی می‌توانند وارد شوند. در حالی که شهروندی یا ناامیدی شکایتی را برای ارائه به وزیر در دست گرفته است. در یکی دیگر از آثار او شخصی عصبانی را می‌بینیم که در حال گذر از مقابل قهوه‌خانه‌ای است که در گذشته به آنجا می‌رفته و دیگر به او اجازه ورود نمی‌دهند. افراد داخل قهوه‌خانه می‌گویند: این از برکت عادی سازی (روابط با اسرائیل) است. در جای دیگر شخصیت معروف ابو عائد را می‌بینیم که از بالا رفتن اقساط دانشگاه فرزندش ناله می‌کند و یا در اثر دیگری وقتی خبصر دو قفلو زابین همسرش را می‌شنود، بیخوش بر زمین می‌افتد. با چنین رویکردی امید هیچ تمایزی میان مسائل سیاسی و اجتماعی و اقتصادی نمی‌بیند و همه را مرتبط می‌داند.

در روزهای پس از انفجار ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، امیه صدها نامه الکترونیک دریافت کرد که در آنها او را تهدید به قتل و تخریب پایگاه اینترنتی‌اش کرده بودند. در میان آنها نامه‌ای امریکایی وجود داشت که خطاب به امیه نوشته شده بود: روز تو ای جحا نزدیک است این هفته منتظر پایان کارت باش.

امیه می‌گوید بسیاری از این نامه‌ها پر از کلمات زشت و زننده درباره شخصیت او و ملت فلسطین بود. یکی از نامه‌ها امضای اسامه بن لادن را داشت و در آن از امیه بسمه خاطر کاریکاتورهایش قدردانی شده بود. امیه جحا معتقد است این نامه ساختگی است و هدف از آن تخریب شخصیت اوست. جحا معتقد است این